

**ZAŠTO
ČITATI
OVU
KNJIGU**

Volela bih da sam ovaj roman mogla da poklonim svojoj majci, umesto nekih izgovorenih i nekih neizgovorenih reči. Najteže je kada se nesvesno i nenamerno povređuju oni koji se vole. „Zločin“ je počinjen, ali krivaca nema. Magda Sabo piše o veoma važnoj temi – o pretkinjama i potomkinjama, o vremenima koja nas uspostavljaju i onima koje uspostavljamo mi. Stil Magde Sabo jeste stil velikih romana koji su obeležili istoriju svetske književnosti.

Preporučila *Vesna Jeremić*, lektorka

КЛАСИКА

није њихова већ наша

Naslov originala
Magda Szabó
Pilátus

Urednica
LJUBICA PUPEZIN

Objavljivanje ove
knjige pomogao je
program „Kreativna Evropa”
Evropske unije

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Copyright © Magda Szabó, 1969.
Copyright © Editions Viviane Hamy, 1992.

Copyright © 2019. za srpski jezik ŠTRIK
Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme
se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne dozvole
izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

Magda Sabo
Daljine

Preveo s mađarskog
MARKO ČUDIĆ

ŠTRIK, 2019

Sadržaj

ZEMLJA	7
VATRA	71
VODA.....	161
VAZDUH	261
<i>Daljine</i> Magde Sabo ili o tragičnom nesporazumu generacija, Marko Čudić	343
Beleška o prevodiocu	357

I
ZEMLJA

I

VEST JE STIGLA UJUTRU, zatekla ju je dok je pr-
žila hleb.

Iza im je pre osam meseci poslala neki vešti aparat, među čijim su električnim žicama kriške hleba dobijale svetloružičastu boju; prevrtala ga je, ispitivački zagledala, a onda ga je zajedno s kutijom čušnula u dno kredenca, gde je i ostao. Nije imala poverenja u mašine, nije, zapravo, imala poverenja čak ni u nešto tako svakodnevno i uobičajeno kao što je struja. Kada bi se desilo da na nekoliko sati izbije kratak spoj, ili da oluja ošteti vodove, ulazila bi u kuhinju i s police za čaše uzimala dvokraki bakarni svećnjak, u kojem su sveće vazda spremno očekivale prekid struje, pa bi prolazila kroz predsoblje držeći iznad glave krake s plamtećim vrhovima kao što neki pitomi, ostareli jelen nosi svoje rogove. Smetala joj je već i sama pomisao na toster; nedostajalo bi joj čučanje, oganj, ono čudno dahtanje žeravice koje podseća na živi organizam. Stalne promene boje žara davale su sobi neku osobenu živost; pri plamenu vatre, osećala bi da nije sama, čak i kada u stanu nema nikoga sem nje.

I sada je dreždala na šamlici pred otvorenim vratima kuhinje, a kada je Antal pozvonio, u prvi mah nije znala gde da spusti minijturni harpun na kojem je pržila krišku hleba, pa ga je ponela sa sobom u predsoblje. Antal joj je isprva samo uputio pogled, da bi je potom uhvatio za ruku, a taj nespretni gest upravo je otkrio ono što je želeo da prećuti. Staričine oči zasuziše, ali suze nisu potekle iz njih, kao da ih neka čudnovata, uporna sila zadržava na rubovima očnih kapaka. Učtivost, pouzdanija čak i od refleksa, ujedno nagoniska i naučena, iz grla joj izmami i jedno „hvala ti, sine“.

Od dve male sobe, samo je unutrašnju zagrevala. Kada su ušli, starica se sručila na šamlicu, a Antal je spustio šake na peć da ih ugreje. Nisu razgovarali, ali su se i bez reči savršeno razumeli. „Treba biti jak“, reče starica u sebi, „strašno sam ga volela.“ „Priberi se“, odgovori joj Antal u mislima. „Zapravo i nema nikakvog smisla da izlaziš jer tamo više nema nikoga. Onaj koji tamo leži od rane zore više nije onaj kog si znala, ali ću te ipak odvesti, jer i na tog nikog imaš pravo.“

Kada su najzad krenuli, starica je i svoj ceger zakačila na ručni zglob. Uvek je s cegerom odlazila na kliniku, u njemu je nosila Vinceu sve što je on tražio ili što je ona smatrala korisnim: maramice, piškote, limun. U njenim polumrtvim očima i sada su se presijavale žute kugle. „Vrača“, pomisli lekar. „Vrača sa tri bedna mala limuna. Misli da će, ako pokaže propasti da je se ne plaši, smrt ustuknuti pred njom. Misli da će tatu zateći živog ako mu ponesu limuna.“

Te noći uhvatila je omrazica, stepenice su bile klizave, starica ih nije posula piljevinom još od večeri. Uhvatio ju je podruku i tako je otrpao dole. Vrata ostave za drva bila su otvorena, na pragu tanak sloj bljuzgavice, a iza njega, kao iza kakvog oklopa, izvirivao je Kapetan. Čuli su kako se nateže sa slamom, ponovo je rasturio gnezdo. Starica nije pogledala u tom pravcu, ruka joj se iznenada ukočila, a disanje ubrzalo. „I ona je primetila Kapetana“, pomisli lekar, „pravi se da ga ne vidi. Kapetan je crn. Sada se ne sme videti crno, samo belo.“

Kada su zatvorili kapiju i krenuli prema taksi stanici, poslovođa Kolman gledao je za njima kroz staklena vrata samoposluge. Nema još ni sedam sati, izgleda da je stari na izdisaju. Šteta za njega, bio je tihi čovečuljak, trpeljiv, uvek je svakoga propuštao, i muškarce i decu, poslednji je pružao svoju kantu za mleko. Devojčice su ga obožavale jer im je leti donosio cveće iz bašte, a kada nastupi hladnoća, poklanjao im je pečene bundeve i čaj. I na njega je, siromaha, kanda došao red. Oplakaće ga ćerka, koliko je samo ona njemu para slala mesečno iz Pešte, pričao je poštar. Gde su se denule Antalu oči, što li se razvela od njega, a nije ni on rđav čovek, hvale ga svi koje je lečio.

I starica je pomislila na Izu kada su ispred poslastičarnice ušli u taksi. – Tata ima rak – rekla je Iza nekim čudnim, hladnim glasom kada ju je tri meseca pre toga telefonom pozvala da se, mimo plana, vrati iz prestonice kako bi videla oca. Prala je ruke u kupatilu, onim sporim, strpljivim lekarским pokretom, koji joj je ostao još iz vremena ka-

da je studirala medicinu. Onda se iznenada spustila na ivicu kade, pošto joj se smrklo pred očima, uhvatila se za slavinu kupališne peći, ali je odmah potom poskočila kao oparena jer je začula Vinceov glas. – Šta se vi skrivate tamo? – razdraženo je upitao Vince, a ona ga je prestravljeno gledala, s onim užasom s kojim čovek gleda telo u raspadanju. Nije bila u stanju da mu odgovori, ništa joj nije padalo na pamet. Iza ju je spasla. Iskoračila je iza njenih leđa i zapretila mu svojim mišićavim, belim prstima. – Nisu svi takvi matori pokvarenjaci kao vi – odbrusila mu je, a Vinceovo mršavo lice se zacaklilo. „Matori pokvarenjak“, stara je to Izina fraza bila, one nekadašnje cmizdrave Ize sa sjajnim nosićem. – Neki peru ruke više puta dnevno, evo ja, na primer – rekla je devojka – uđite u sobu, prehladićete se. Kada bih ja imala tako malo želudačne kiseline kao vi, ne bih toliko trčkarala, nego bih gutala pepsin.

Starica je znala da Vince sumnja. Otkad su ga spopali ti čudni, divlji bolovi i otkad je počeo da mršavi, Vince je postao sumnjičav, oprezan, večito načuljenih ušiju, kao da se nadao da će uhvatiti neki delić razgovora, te da će konačno saznati zbog čega tako rapidno slabi i čime se može objasniti ova osobena, snažna mučnina koja ga sve češće obuzima. „Ja ne bih mogla ovako da se izderem na njega“, pomislila je starica, i tada ju je, svu očajnu, obuzeo ponos što Iza to *može*.

– Dodi, mama, otprati me do kafića, hajde da popijemo espresso. Hoćete li i vi s nama?

Tada se Vince već smeškao i ponosno zagledao svoje tanušne nožice: pa zar im on deluje kao neko

ko ide u kafić? Vrteo je glavom, a Iza je odmahнула, neka ga tu, ionako bi samo piljio u žene. Zgrabila je kaput, pa je, po navici koju je stekla još kao de-te svaki put kada je odlazila od kuće, svojim čelom dodirnula očvo lepo, izbočeno čelo. – Nemoj da ste prevarili mamu dok smo mi odsutne! – Vince je samo klimao glavom, lukavo, njegove oči, koje nedeljama pre toga nisu bile onakve kakvima ih je starica zapamtila, do te mere da bi ona nekada prosto zurila u njih pitajući se šta li im se to dogodilo, što li su se tako izdužile i nekako zamutile, te oči tad iznenada zaiskriše. Vince je Izu obožavao, njihovi su dijalozi uvek bili vragolasti, nimalo nalik ni na jedan dijalog oca i ćerke koji je ikada čula. Bio je to razgovor prijateljski, bratski, saućesnički – bog će ga znati kakav sve ne.

U kafiću nijedna od njih nije ni taknula kafu, samo su zagledale i okretale šoljicu obavijenu parom. Izino lice bilo je belo. – Ostala su mu možda još samo tri meseca – izusti devojka. – Antal će mu doneti praškove. Ostaviću ti novac, kupi mu sve, ma svaku budalaštinu koju poželi. Nemoj štedeti, majko!

Svirala je muzika, a ona se iznenada oseti kao da su i ona i Iza dželati, te da ovde, u senci crvenih zastora čine neko jezivo zlodelo. To da Vincea za tri meseca neće biti, to da ona *sada* zna da njega *neće* biti, delovalo joj je kao da je Vince zarobljenik, osuđenik na smrt kome upravo saopštavaju čas pogubljenja. Nije smela da pita da li je tačna Deke-rova dijagnoza; Deker, znala je to od Ize, a znala je i od Antala, nikada ne greši. Muzika se pojačavala, zaljubljeni parovi su se zgleđali, konobarica je pi-

tala da li želi šlaga. Umesto nje, odgovorila je Iza, da, želi, rekla je.

Šlag je bio tvrd, presladak. Dok ga je stavljala u kafu, ispustila ga je na sto. Sa osećanjem krivice počela je da ga struže sa stolnjaka. – Pokušaj da se sabereš – reče joj ćerka. – Sada ću ti reći šta se i kada može očekivati. – Ispočetka je pokušavala da natera sebe da je sluša, ali joj je onda ponovo doprlo do svesti da će Vince živeti još samo devedeset dana uvrh glave, i odjednom joj više ništa nije bilo jasno, suze su joj zamutile crvene zastore kafea. – Majko – reče joj Iza – vrlo malo vremena imamo, a moramo da razgovaramo!

Iza joj se obraćala ovako smirenim, ozbiljnim tonom svaki put kada bi joj davala neke naloge. Činilo joj se da će vrisnuti, da će sručiti šlag na stolnjak – što, naravno, nije učinila, nije imala ni snage za tako nešto, a ne bi ni smela, samo je na trenutak poželela da to učini; starica nije imala takve histerične ispade. – Jelda da ćeš doći kući? – samo je molećivo upita, dok se u sebi molila, nekim nepovezanim, smušenim tekstom opsedala je boga da ona dođe kući, da im ćerka ostane s njima, da je ne ostavlja samu sa samrtnikom. Iza je doktorica, Iza je njihovo dete, i otkad zna za sebe, uvek im je pomagala u svemu. Devojka proguta veliku knedlu, na silu, kao da je kafa koju je konačno prinela ustima bila previše gusta, kao da nije bila tečna, i reče: – Ne mogu da dođem.

Shvatila je njenu misao, a osetila je i da joj je ćerka u pravu. Čak i kada bi dobila godišnji odmor ili kada bi mogla da dolazi češće nego što inače do-